

ارزشیابی صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی با بهره‌گیری از مدل ارزشیابی پاسخده

عاطفه ملکیان^۱، عزت اله کرمی^۲

۱- دکتری ترویج کشاورزی، دانشگاه نهاوند، atefe.malekian@shirazu.ac.ir

۲- استاد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه شیراز، ezatkarami@gmail.com

چکیده

اعتبارات خرد در اختیار قرار دادن وام‌های کوچک به همراه مهارت و تکنولوژی مورد نیاز گروه‌های کم‌درآمد است که به منظور رفع محرومیت، فقر و جهت انجام فعالیتهای کوچک صورت می‌پذیرد. پژوهش حاضر از نوع کیفی می‌باشد و از روش تحقیق موردی بهره گرفته است. مطلعین پژوهش با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. همچنین در این مقاله به منظور ارزشیابی پروژه صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی؛ مدل ارزشیابی پاسخگو مورد استفاده قرار گرفته است و بدین منظور هفت مرحله مشتمل بر شناسایی ذینفعان برنامه، شناسایی مسائل و دغدغه‌های ذینفعان، انتخاب اولویت‌ها و مفهوم‌سازی آنها در ارزشیابی، طراحی مواد و روش‌ها، جمع‌بندی نتایج، اعتبار دهی به نتایج و ارائه پیشنهادات طراحی گردید. نتایج ارزشیابی کارکردهای صندوق اعتبارات خرد، چهار کارکرد کلی شامل کارکرد اقتصادی، روانشناختی، اجتماعی و فرهنگی را شناسایی و مطلوبیت این کارکرد‌ها را ارزیابی نمود. در زمینه ارزشیابی از فرآیند مدیریت و اجرای کار، مطلعین پژوهش، "عدالت"، "پرهیز از پارتی بازی" و "نظم" را به‌عنوان مبنای ارزشی برای قضاوت در زمینه عملکرد مجموعه مدیریتی صندوق در نظر گرفتند. همچنین، ارزشیابی از نحوه حمایت‌های آموزشی نظارتی، و مالی از صندوق اعتبارات خرد زنان در این پژوهش مدنظر قرار گرفت.

کلمات کلیدی:

صندوق اعتبارات خرد، زنان روستایی، ارزشیابی پاسخده

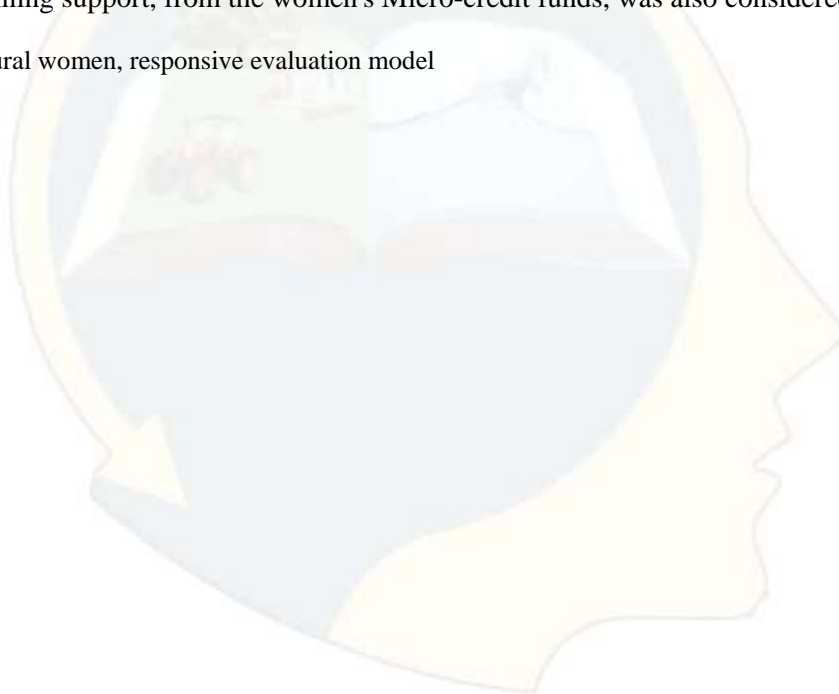
Evaluation of Rural Women's Micro Credit Funds using a Responsive Evaluation Model

Abstract

Micro-credit funds mean giving micro loans to low-income groups with their required skills and technologies in order to eliminate deprivation, poverty and it is done to carry out small activities. The present study is a qualitative research and its methodology is a case study. Informants were selected using snowball sampling. Also, the responsive evaluation model has been used in this paper. For this purpose seven stages were designed including: identifying stakeholders, identifying stakeholders' concerns, selecting priorities and conceptualizing them in evaluating, designing materials and methods, summarizing results, validating results and presenting suggestions. The results identified the functions of the Micro Credit Funds including four economical, psychological, social, and cultural functions and evaluated the utility of these functions. In the evaluation of the management process, informants of research considered "justice", "avoiding of Favoritism" and "order" as the basis for judging the performance of the management. Evaluation of financial and supervisory training support, from the women's Micro-credit funds, was also considered.

Keywords:

Micro credit funds, rural women, responsive evaluation model

مقدمه

فقرزدایی، کاهش آسیب‌پذیری و توانمندسازی زنان از مهم‌ترین آثار عرضه خدمات مالی به اقشار آسیب‌پذیر، به ویژه زنان فقیر شناخته می‌شوند. به لحاظ نظری، این خدمات امکان افزایش سرمایه‌گذاری گروه‌های هدف را در کسب و کارهای خرد میسر می‌سازند، امکان افزایش سرمایه‌های انسانی و ارتقای قابلیت‌های اجتماعی را فراهم می‌کنند، موجب افزایش هزینه‌های رفاهی خانوارها می‌شوند و توانایی اقشار آسیب‌پذیر را در مقابله با صدمات اقتصادی حاصل از تکانها بهبود می‌بخشند. از این رو طراحی سازوکارهایی به منظور عرضه خدمات مالی به فقرا و اقشار آسیب‌پذیر در کانون توجه بسیاری از برنامه‌های فقر قلمداد می‌شود. تأمین مالی خرد، یکی از موفق‌ترین سازوکارها در این زمینه است و در سال‌های اخیر، جایگاه ویژه‌ای در میان برنامه‌های کاهش فقر و بهبود معیشت در بسیاری از کشورها یافته است. به‌عنوان بازتابی از روندهای جهانی، برنامه‌های تأمین مالی خرد در ایران نیز به شکل روزافزون مورد توجه قرار گرفته است. اما در صورتی که این برنامه‌ها بدون شناخت و به‌طور انبوه اجرا شوند شکست آنها و از میان رفتن فرصت‌های بهبود معیشت محتمل خواهد بود. ارزیابی برنامه‌های مذکور، قبل از گسترش بیشترشان می‌تواند برای شناسایی مسائل، بهبود عملکردها، حل مشکلات و بررسی پیامدهای برنامه از دیدگاه ذینفعان راهگشا باشد. به ویژه شناسایی نتایج پیش‌بینی نشده تمهیدات و تحلیل فرآیندهای مداخلات، امکان اصلاح رویه‌ها در برنامه‌های فعلی و تدوین بهتر برنامه‌های آتی را فراهم می‌کند.

به بیان دیگر توجه به برنامه‌های تأمین مالی خرد و اجرای آنها، ارزشیابی‌شان را ضروری می‌سازد. ارزشیابی این برنامه‌ها نه تنها امکان اصلاح رویه‌ها و بهبود عملکرد برنامه‌ها را فراهم می‌کند، بلکه در طراحی برنامه‌های آتی نقش مهمی دارد. در این زمینه مطالعات بسیاری در داخل و خارج کشور صورت پذیرفته است. بسیاری از پژوهش‌های با کاربرد روش‌های کمی سعی در مشخص نمودن اثرات و یا شناسایی علل موفقیت یا ضعف طرح داشته‌اند و برخی میزان مشارکت اعضاء را هدف قرار داده و برخی میزان تحقق اهداف پیش‌بینی شده پروژه را مد نظر قرار داده‌اند. اما این پژوهش برآن است تا با استفاده از مدل ارزشیابی پاسخده و بهره‌گیری از راهکاری کیفی و روش مطالعه موردی به بررسی همه‌جانبه صندوق اعتبارات خرد زنان پرداخته و با تعیین اولویت‌ها و ارزش‌های مدنظر ذینفعان طرح در صدد پاسخگویی به علایق چندگانه و متفاوت آنها باشد.

با وجود استقبال روزافزون از برنامه‌های تأمین مالی خرد، اختلاف نظرهایی درباره اثربخشی این نوع برنامه‌ها وجود دارد. بر اساس یافته‌های تعداد زیادی از مطالعاتی که برنامه‌های تأمین مالی را در کشورهای خود مورد ارزشیابی قرار داده‌اند، بهبود معیشت خانوارهای شرکت‌کننده در برنامه‌های یاد شده به صورت افزایش درآمد، دارایی و مصرف (رمنی و کوینز، ۲۰۰۰) و کاهش آسیب‌پذیری خانوارها و بهبود وضعیت زنان و کودکان در کنار توانمندسازی زنان (پیت و سایرین، ۲۰۰۳) از آثار مثبت اجرای برنامه‌های تأمین مالی خرد بوده است. در عین حال، برخی مطالعات اثربخشی برنامه‌ها را در افزایش درآمد، مصرف و دارایی خانوارهای روستایی رد کرده‌اند (پارک و رن، ۲۰۰۱). حتی برخی از مطالعات مواردی از آثار منفی برنامه‌ها بر خانوارهای مشتری را نشان داده‌اند. به‌طور مثال مایو (۱۹۹۹) افزایش ساعات کار زنان و کاهش تحصیل در میان دختران را از نتایج شرکت در برنامه‌ها دانسته است. مطالعه کلمن (۲۰۰۶) درباره دو برنامه تأمین مالی خرد در تایلند بدتر شدن وضعیت مشتریان مورد نظر را از منظر شاخص‌های درآمد، دارایی، پس‌انداز، بدهی و ساعت کار نشان داده است. برخی از مطالعات نیز افزایش خشونت علیه زنان را از جمله آثار برنامه‌های تأمین مالی خرد دانسته‌اند (گوتز و سن‌گوپتا، ۱۹۹۴). مطالعات خاندکر (۲۰۰۵) و هالی و مردوچ (۲۰۰۲) نشان داده که برنامه‌های اعتبارات خرد عموماً در کاهش فقر موثر بوده و توانسته به بهبود وضعیت تحصیلی و تغذیه‌ای کودکان منجر شود. دسترسی زنان به اعتبارات، منجر به افزایش سطح درآمد زنان، دسترسی به شبکه‌های اطلاعات و بازار، ارتقاء جایگاه زنان در مشارکت اقتصادی خانواده، افزایش مشارکت آنها در تصمیم‌گیری در مورد هزینه‌های خانوار و بهبود دیدگاه عمومی زنان در مورد نقش زنان در خانواده و جامعه می‌گردد.

و به این ترتیب مشارکت زنان در تصمیم‌گیری در نهاد های اجتماعی - سیاسی و حتی در خانواده ارتباط مستقیمی با مشارکت آنان در امور اقتصادی دارد (مایوکس، ۱۹۹۷)

نتایج تحقیق علاءالدینی و جلالی در زمینه ارزیابی اثربخشی دو برنامه تأمین مالی خرد یعنی صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی و برنامه پشتیبانی از خدمات مالی خرد نشان داده است که با پیاده سازی این برنامه ها تغییری در شاخص های درآمد، دارایی و هزینه خوراک و پوشاک خانوارهای شرکت کننده در هر دو برنامه ایجاد نشده است اما شاخص تنوع درآمدی خانوار بهبود یافته است. هم چنین برنامه ها فقط زمانی به توانمند سازی زنان منجر شده اند که شرکت کنندگان زن خود بر نحوه مصرف وام کنترل داشته اند. البته در برخی از موارد برنامه ها منجر به آسیب پذیری بیشتر خانوارها شده اند (علاءالدینی و جلالی، ۱۳۸۹).

در پی موفقیت برنامه های مالی خرد در سطح جهان، طرح هایی در این زمینه در ایران اجرا شده است. این برنامه ها به عنوان راهی برای کاهش فقر و ارتقای معیشت شناخته می شوند و پیوسته در حال گسترش هستند. دفتر امور زنان روستایی نیز با هدف تسهیل دسترسی زنان روستایی به منابع مالی و اعتباری و ترویج فرهنگ پس انداز و توسعه مشاغل پایدار از سال ۱۳۷۹ اقدام به تشکیل صندوق های اعتبار خرد ویژه زنان روستایی نمود. در حال حاضر ۵۲۷ صندوق با ۱۵۶۲۷ عضو و ۲۰۷۴۳۳۲۸ ریال سرمایه در سراسر کشور وجود دارد. در استان فارس نیز اولین صندوق زنان روستایی در میانه شهرستان فسا در سال ۱۳۸۰ تشکیل گردید. تاکنون ۱۰۲ صندوق با عضویت ۳۶۱۰ نفر در ۲۴ شهرستان استان فارس تشکیل شده است. منطقه مورد مطالعه در این پژوهش صندوق اعتبارات خرد زنان واقع در منطقه لپویی می باشد.

تبیین نظری و تئوریک ارزشیابی

در این مقاله به منظور ارزشیابی پروژه صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی؛ مدل ارزشیابی پاسخگو مورد استفاده قرار گرفته است. ارزشیابی پاسخگو، یک رهیافت در ارزشیابی است که ابتدا توسط رابرت استیک، مطرح و ارائه گردید. یک ارزشیابی زمانی پاسخگو محسوب می شود که:

- بیشتر و بطور مستقیم به فعالیتهای برنامه متمایل باشد تا اهداف برنامه.
- نسبت به تقاضاهای مخاطبان برای اطلاعات، عکس العمل نشان داده و نسبت به آن حساس باشد.
- جنبه های ارزشی افراد در گزارش موفقیت یا شکست برنامه مطرح گردد.

در این حالات است که یک طرح ارزشیابی می تواند پاسخگو باشد. در ارزشیابی پاسخگو ارزشیاب طرحی را برای مشاهدات و مذاکرات، تهیه می کند، هماهنگی های لازم را برای افراد مختلف به منظور مشاهده برنامه بعمل می آورد. شرح های خلاصه، توضیحات، تصاویر، گراف ها، نمودارها و غیره را تهیه می کند. ارزشیاب هر آنچه را که برای مخاطبانش ارزشمند است، کشف می کند. او اظهارات با ارزش افراد مختلف را که منجر به اختلاف در دیدگاهها است، جمع آوری می کند. البته او کیفیت یادداشت های خود را امتحان می کند. او از ذینفعان برنامه می خواهد که نسبت به درستی تصویری که وی ارائه داده است عکس العمل نشان دهند. بسیاری از مراحل به شکل غیر رسمی صورت پذیرفته و کنش ها و عکس العمل ها یادداشت می گردد. گوبا و لینکلن در کتاب خود به نام ارزشیابی اثربخش چهار مرحله ای را که در یک ارزشیابی پاسخگو رخ می دهد مشخص کرده اند.

- (۱) ابداع و سازماندهی ارزشیابی
 - (۲) تعیین مسائل و دغدغه‌های مهم
 - (۳) جمع آوری اطلاعات مفید
 - (۴) گزارش نتایج به طور اثربخش و ارائه پیشنهاد
- به منظور انجام ارزشیابی پروژه در این پژوهش مراحل به شرح زیر انجام گرفت.

مرحله اول: شناسایی ذینفعان برنامه

ابتدا سعی شد با انجام مطالعات اولیه شناخت کافی نسبت به پروژه فراهم آید ارباب رجوع و ذینفعان برنامه شناسایی گردند. گروههای ذینفع شامل گروههای است که در یک فعالیت مشابه درگیرند و یک مسئولیت برای فعالیت دارند یا فایده ای از فعالیت می برند. (Vlaenderen, 2001).

پس از مطالعات ذینفعان صندوق اعتبارات خرد زنان گروه های زیر در نظر گرفته شدند.

- اعضای صندوق تعاونی اعتبارات خرد زنان
- اعضای عادی صندوق اعتبارات
- مدیر عامل و اعضای هیات مدیره صندوق
- سرگروه های صندوق اعتبارات خرد
- کارشناس ترویج مسئول تعاونی
- کارشناس امور زنان
- خانواده اعضای صندوق اعتبارات خرد (همسر، والدین، فرزند و غیره)

مرحله دوم: شناسایی مسائل و دغدغه های ذینفعان

در مرحله بعد به منظور بررسی های اولیه، با حضور در محل به شناسایی مسائل و دغدغه های مهم ذینفعان اقدام گردید. بنابراین بمنظور شناسایی این دغدغه ها و مسائل، مصاحبه های نیمه ساختار یافته ای با کارشناس مسئول طرح صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی در جهاد کشاورزی استان فارس، کارشناس مسئول پروژه مذکور در محل مورد بررسی و مدیر عامل صندوق و یک نفر از اعضای هیأت مدیره صندوق و یک نفر از اعضای عادی صندوق و یک نفر از سرگروه ها به عنوان نمایندگان از ذینفعان بعمل آمد. آنگاه در طی مصاحبه ها فهرستی از اهداف، اولویت ها و دغدغه ها و مسائل کلیدی مدنظر آنها که یک ارزشیابی باید در زمینه آن پاسخگو باشد تهیه شد. آنچه که در این مصاحبه ها نمایان شد لیست گسترده ای از موضوعات بود که امکان بررسی آنها در یک مطالعه کار دشواری می نمود. لذا اولویت های شناسایی شده دسته بندی و جمع بندی گردید و اهم اولویت ها در ادامه ذکر می گردد. کارشناسان مرتبط با پروژه بیشتر بر تحقق اهدافی که برای طرح پیش بینی شده تأکید داشتند و موفقیت اجرای طرح را در میزان تحقق اهداف می دیدند.

"این که صندوق رسالت های خودش رو که همون اهدافی هستش که تو اساسنامه صندوق اومده به خوبی انجام داده باشه" (کارشناس مسئول پروژه صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی در دفتر امور زنان روستایی)

اهداف صندوق زنان که در اساس نامه قید گردیده است عبارتند از:

- - توانمند سازی جامعه محلی از طریق ایجاد بستری مناسب برای مشارکت جمعی زنان در قالب گروه‌های اعتبار پس انداز
 - - ارتقای مهارت‌های فردی و اجتماعی زنان روستایی از طریق برنامه‌های آموزشی
 - - تجهیز پس انداز خانوارهای روستایی در جهت تأمین مالی فعالیت های درآمد زا
 - - افزایش درآمد خانوارهای کم درآمد از طریق پرداخت وام‌های کوچک برای انجام فعالیت‌های درآمد زا
- از طرف دیگر کارشناسان مسئول طرح روند نظارتی، آموزشی خود را نیز در موفقیت صندوق ها موثر می‌دانستند و معتقد بودند صندوق هایی موفق صندوق هایی بوده اند که کارشناسان فعالی آنها را تحت پوشش داشته‌اند.
- "چیزی که از این صندوق‌ها برای ما مهمه این هست که کارشناسی ما وظیفه خودشونو برای آموزش افراد به خوبی انجام داده باشند و در واقع افراد نسبت به موضوع کامل توجه شده باشن". (کارشناس مسئول پروژه صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی در دفتر امور زنان روستایی)
- از طرف دیگر با توجه به اینکه از سال گذشته صندوق های اعتبارات خرد زنان به عنوان زیر مجموعه صندوق حمایت از توسعه فعالیت های زنان روستایی و عشایری درآمده‌اند. بررسی تأثیرات این تحول نیز از دیدگاه آنها حائز اهمیت بود. چرا که این تغییر در سال گذشته به صورت پایلوت در استان فارس در شهرستان مرودشت به مرحله اجرا درآمد و پس از آن در دیگر شهرستان‌ها نیز گسترش داشته است.
- "این هم مهم هستش که عضویت صندوق به عنوان زیر مجموعه صندوق حمایت از فعالیت های بخش کشاورزی آیا تأثیر مثبتی داشته و یا نقش منفی در تعامل روستاییان در پروژه داشته؟" (کارشناس مسئول پروژه صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی در دفتر امور زنان روستایی)
- بر اساس نظرات کارشناس مسئول صندوق تأثیراتی که صندوق در زندگی زنان داشته حائز اهمیت می‌باشد و معیار عملکرد مطلوب صندوق ایجاد تغییرات مثبت در زندگی زنان تحت پوشش می‌باشد.
- "برای ارزشیابی صندوق باید توجه بشه که آیا تونسته تو زندگی مردم منطقه تأثیر داشته باشه؟" (کارشناس مسئول صندوق)
- "صندوق در بهبود زندگی زنان روستایی نقش داشته؟" (کارشناس مسئول صندوق)
- افزایش قابلیت‌ها و توانایی‌های زنان و خانواده هایشان نیز نکته دیگری است که در زمینه مد نظر کارشناس مسئول طرح بوده است.
- "قابلیت‌های زنان در اثر عضویت و مشارکت در صندوق در طول این چند سال بهتر شده؟" (کارشناس مسئول صندوق)
- نتایج صحبت و مذاکرات صورت گرفته با مدیر عامل و اعضای هیات مدیره نیز اولویت ها و ارزش‌هایی را برای قضاوت در ارزشیابی مطرح ساخت.
- آنها اعتقاد داشتند زمانی می‌توان در زمینه مطلوبیت یک پروژه نظر داد که حمایت‌های لازم از آن پروژه صورت گرفته باشد. اعضای هیات مدیره بررسی حمایت های صورت پذیرفته از صندوق را در زمینه ارزشیابی مطلوبیت طرح ضروری دانسته و اشاره می‌نماید که:
- صندوق اگر حمایت مالی ازش بشه می‌تونه موفق تر باشه (مدیر عامل)
- اگر امکانات در اختیار ما قرار بدن، چه امکانات مالی و چه آموزشی صندوق بهتر می‌تونه کار کنه. (مدیر عامل)
- اگر کامپیوتر برای صندوق خریداری بشه، می‌شه اعضاء جدید به صندوق اضافه کرد. (عضو هیأت مدیره)
- به‌علاوه آنها نیز بررسی اثرات تعاونی را در زمینه قضاوت نسبت به عملکرد تعاونی ضروری می‌دانستند.
- "اثراتی که تعاونی تو زندگی مردم داشته کاملاً مشخصه و خیلی مثبت بوده." (عضو هیأت مدیره)
- به منظور تعیین اولویت ها و دغدغه‌ها اعضای عادی تعاونی نیز نظرات خاص خود را ابراز نمودند. از دیدگاه آنها روند اداره و مدیریت تعاونی بسیار حائز اهمیت بود. همچنین اطلاع رسانی مناسب از چگونگی وضعیت حسابداری شرکت، روند وضعیت مالی و غیره.
- "همه براشون مهمه که تو اداره صندوق عدالت رعایت بشه یعنی پارتی بازی نشه؟" (عضو عادی شماره ۱)
- "قبلاً دو نفری که بودند خیلی خوب بود من به اونا بیشتر اعتماد داشتم." (عضو عادی شماره ۲)

"این که تعاونی چطور اداره می‌شود و حساب کتابا چطوریه خوب خیلی مهمه" (عضو عادی شماره ۲)
"این مهمه که ۱۰ درصد سودی که برای بازپرداخت از ما گرفته می‌شه آیا به صندوق بر می‌گرده؟" (عضو عادی شماره ۱)

مرحله سوم : انتخاب اولویت‌ها و مفهوم سازی آنها در ارزشیابی

بررسی اولویت‌ها و دغدغه‌های ذینفعان ارزشیاب را با مجموعه‌ای از ارزش‌های متفاوت مواجه ساخت که با توجه به محدودیت‌های موجود امکان بررسی و پاسخگویی نسبت به تمامی اولویت‌ها سنجیده شد. اولویت‌های مطرح شده در قالب سه روند اساسی جای گرفتند و به جمع‌آوری اطلاعات در جهت تبیین و پاسخگویی آنها پرداخته شد.

- مقوله اول: ارزشیابی اثرات و نتایج حاصل از صندوق خرد زنان روستایی
 - مقوله دوم: ارزشیابی در زمینه روند اداره و مدیریت صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی
 - مقوله سوم: ارزشیابی نحوه حمایت‌های آموزشی نظارتی، و مالی از صندوق اعتبارات خرد زنان
- به نظر می‌آید بررسی این سه مقوله کلی تمامی اولویت‌های مطرح شده را پوشش دهد

مرحله چهارم: مواد و روش‌ها

در این مرحله روش پژوهش، نحوه انتخاب مطلعین پژوهش، روش‌های جمع‌آوری اطلاعات مورد بررسی قرار گرفت. پژوهش حاضر از نوع کیفی می‌باشد و از روش تحقیق مورد بهره‌گرفته است. در تحقیقات کیفی انتخاب مطلعین به صورت هدفمند صورت گیرد. بنابراین مطلعین پژوهش با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی یا زنجیره‌ای که از انواع روش‌های نمونه‌گیری هدفمند می‌باشد انتخاب شدند و مورد مطالعه قرار گرفتند. شیوه‌های جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش حاضر مشاهده مستقیم، و مصاحبه عمیق می‌باشد. در ضمن روند جمع‌آوری اطلاعات تا مرحله‌ای پیش رفت که دیگر مطلب جدیدی از میان صحبت‌های زنان عضو تعاونی به دست نمی‌آمد و به اصطلاح اشباع تئوریک حاصل شد. بدین ترتیب ۷ نفر از زنان عضو صندوق مورد مصاحبه قرار گرفتند. در مصاحبه‌های عمیق بایستی با مصاحبه‌شونده ارتباط بسیار نزدیکی برقرار نمود تا با کنکاش بسیار بتوان پاسخ‌های مورد نیاز را از خلال صحبت‌های او دریافت. برای این منظور مصاحبه‌ها در محل‌های سکونت و بعضاً محل کار زنان صورت می‌رفت. پاسخ‌های زنان یادداشت شد و در برخی از موارد که اجازه داده شد به ضبط صدا نیز اقدام گردید. ضمناً محقق با حضور در جلسات صندوق که متشکل از مدیر عامل، اعضای هیات مدیره و سرگروه‌ها بود به مشاهده روند‌های رفتاری پرداخت و نکات مورد توجه ثبت و یادداشت گردید. همچنین با حضور در محل اشتغال زنان به مشاهده و صحبت در زمینه کار آنها پرداخته شد. تمامی سخنان زنان به صورت نقل و قول ثبت و دسته‌بندی گردید. و نقل قول‌های استخراج شده با بهره‌گیری از روش‌های زیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

- کدبندی و توسعه طبقات: در این روش ابتدا تمامی داده‌های جمع‌آوری شده که همان سخنان زنان روستایی بود به دقت مرور و بررسی شد. سپس صحبت‌ها به چندین بخش با معنی تقسیم شده و در نهایت هر طبقه با مفهومی مناسب که معرف آن باشد، مشخص گردید. در این مرحله، برای هر طبقه، زیر طبقاتی نیز در نظر گرفته شد و روند مفهوم‌سازی ادامه یافت.
- شمارش: در این روش، داده‌ها شمرده می‌شوند. به عبارتی در صورتی که واژه‌های خاص در متن یا در حین سخنان یک فرد به دفعات تکرار شده باشد، شمرده گردیده و در نهایت مورد تفسیر قرار می‌گیرد. که در پیشینه‌های روش‌شناسی، از این پدیده تحت عنوان برجسته‌سازی یاد می‌شود.

▪ نظام طبقه بندی سلسله مراتبی: در این شیوه، تمام مفاهیم موجود در یک زمینه خاص، به طور خلاصه و با رعایت سلسله مراتب از کلی به جزئی نشان داده می شود. در این روش، دیاگرام درختی بدست می آید که امکان تحلیل سیستمی از داده ها را امکان پذیر می سازد.

مرحله پنجم: نتایج و بحث

با توجه به خصوصیات مطلعین پژوهش که در جدول ۲ آورده شده است. میانگین سنی مطلعین ۴۲/۷ سال می باشد و میانگین سالهای تحصیلات آنها معادل ۴/۵۷ سال است که نشانگر پایین بودن وضعیت تحصیلی افراد می باشد. مطلعین مورد مطالعه همگی جزء اولین اعضای صندوق محسوب گردیده و دارای سابقه ۸/۷ سال می باشند. همگی آنها به لحاظ وضعیت تأهل متأهل بوده البته عمدتاً جزء زنان سرپرست خانوار و یا بد سرپرست محسوب می شدند. به گونه ای که ۲ نفر از اعضا مسئولیت خانواده را بر عهده داشتند و اصطلاح بد سرپرست نیز که از واژگان مطرح شده توسط مطلعین بود به زبانی اطلاق می شد که همسرانشان به دلیل بیماری قادر به تأمین هزینه های خانوار نبوده اند. مطلعین هم چنین از ۲ تا ۵ فرزند داشته و همگی ساکن لپویی بودند. به منظور حفظ اصول اخلاقی از ارائه اسم مطلعین خودداری به عمل آمده و شماره هایی برای آنها در نظر گرفته شده که برای ارائه نقل قول ها مورد استفاده قرار می گیرد.

جدول شماره ۲: برخی از مشخصات مطلعین پژوهش

مطلوعین	سطح تحصیلات	سن	تعداد فرزندان	سابقه عضویت در صندوق (سال)	وضعیت سرپرستی خانوار
۱	دیپلم (۱۲ سال)	۳۱	۲	۹	دارای سرپرست
۲	پنجم ابتدایی (۵ سال)	۴۶	۵	۹	سرپرست خانوار
۳	پنجم ابتدایی (۵ سال)	۳۸	۲	۹	بد سرپرست
۴	پنجم ابتدایی (۵ سال)	۴۴	۵	۹	دارای سرپرست
۵	پنجم ابتدایی (۵ سال)	۴۳	۴	۹	بد سرپرست
۶	بی سواد	۵۰	۴	۸	سرپرست خانوار
۷	بی سواد	۴۷	۵	۸	بد سرپرست
میانگین	۴/۵۷	۴۲/۷		۸/۷۱	

ارزشیابی کارکردهای صندوق اعتبارات خرد زنان

از جمله نگرانی و ذغدقه های مطرح از سوی ذینفعان، توجه به کارکرد های صندوق اعتبارات خرد زنان و ارزشیابی مطلوبیت این اثرات می باشد. پس از جمع بندی اطلاعات پژوهش و با استفاده از روش کدبندی طبقات اثرات چهار گانه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و روانشناختی مورد شناسایی قرار گرفت. نتایج حاصل از کدبندی اطلاعات در جدول شماره ۳ نشان داده شده است. هم چنین به منظور پی بردن به میزان مطلوبیت اثرات از دید ذینفعان برنامه، دفاعاتی که مطلوبیت اثرات فوق در میان صحبت های مطلعین مورد تأیید و یا رد قرار گرفت شمارش گردید و در جدول شماره ۴ ارائه گشت تا از این طریق بتوان در زمینه میزان مطلوبیت اثرات قضاوت نمود.

کارکرد اقتصادی

در مصاحبه های صورت پذیرفته توجه به مسائل اقتصادی موکداً مورد اشاره قرار گرفته است. زنان عضو صندوق اعتقاد داشتند سرمایه هایی که از طریق وام در اختیار آنها قرار گرفته در ایجاد اشتغال و به تبع آن افزایش درآمد موثر بوده است. زنان مورد مطالعه که اکثراً از جمله زنانی

بودند که همسرانشان فوت شده و یا بیمار می‌باشند و حمایت از خانواده را برعهده دارند، اظهار داشتند که به دلیل مشکلات موجود در زندگیشان با استفاده از این وام‌ها توانسته‌اند بر مشکل بیکاری که گریبان گیر تمامی زنان منطقه بوده‌است غلبه نمایند. اگرچه بسیاری از آنها اشاره کردند که مبالغ وام‌های پرداختی کم بوده و امکان راه اندازی کسب و کارهای پردرآمد را ایجاد نمی‌کند اما کارکرد مثبت صندوق در افزایش درآمد زنان ۱۴ مرتبه در صحبت‌های مطلعین مورد تأیید قرار گرفت و از این رو می‌توان قضاوت نمود صندوق در این زمینه کارکرد مطلوبی را داشته است. یکی دیگر از کارکردهای صندوق در زمینه مسائل اقتصادی توانمندسازی زنان در مدیریت هزینه‌های خانوار بوده است که پس از اشتغال توجه بیشتری را در این زمینه مبذول داشته‌اند. آنان اظهار داشتند که در زمینه مخارج خانوار و اداره صندوق صرفه‌جویی مناسبی را به‌عمل آورده‌اند. این کارکرد صندوق با تأیید ۹ مرتبه‌ای در صحبت‌های مطلعین مواجه گردید.

در تعدادی از موارد وام پرداخته شده به منظور حل مشکلات مالی خانوار مورد استفاده قرار گرفته است. اگرچه این امر به شکل مقطعی به نفع خانوار محسوب می‌شود اما از آنجایی که کارکرد اصلی صندوق می‌بایست ایجاد اشتغال پایدار برای مخاطبان باشد عملکرد فوق در راستای تحقق این مهم نبوده و کسانی که وام‌های دریافتی را صرف مصارف غیر تولیدی نمودند نسبت به بازپرداخت اقساط احساس نارضایتی داشتند. همانطور که در نتایج جدول نیز مشخص است مثبت بودن کارکرد اختصاص وام به حل مشکلات مقطعی مالی، ۸ مرتبه با عدم تأیید مواجه گردیده است. از دیگر اثرات اقتصادی دریافت وام و افزایش درآمد، پس انداز بخشی از درآمدهای خانوار می‌باشد. اما مطابق اظهارات مطلعین به دلیل فقیر بودن اکثریت اعضا، وجود مشکلات مالی و همچنین کم سود بودن مشاغل تولیدی امکان پس انداز درآمد وجود نداشته است. به همین دلیل عدم مطلوبیت کارکرد امکان‌پذیری پس انداز در نظرات مطلعین ۸ مرتبه مورد تأیید قرار گرفت.

کارکرد روانشناختی

دومین گروه از کارکردهای صندوق خرد زنان روستایی، "روانشناختی" نام‌گذاری گردید. این بعد در برگیرنده مفاهیمی چون سلامت روحی، اعتماد، خودباوری و جایگاه در خانواده می‌باشد. نتایج مصاحبه‌ها نیز بیانگر تغییری بود که افراد نسبت به زمان قبل از ورود به فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی در خود احساس می‌کردند. البته برخی از اعضای صندوق که وام‌های دریافتی را برای مسائل غیر درآمدزا صرف کرده بودند و عمدتاً نیازمند بودند نسبت به بازپرداخت وام‌ها احساس نارضایتی می‌کردند. در واقع پرداخت اقساط آنها را با نگرانی‌های جدی مواجه کرده بود و از اینکه نتوانند از عهده پرداخت قبوض برآیند و به اصلاح خود "شرمنده هیات مدیره صندوق شوند" نگران بودند. اما حتی این افراد نیز به دلیل کمک مقطعی صندوق و حل مشکل عدیده آنها احساس رضایت نسبی از اثرات صندوق داشتند.

مشاهده رفتار و نحوه صحبت زنان عضو تعاونی نمایش بارزی از خودباوری و اعتماد به نفس آنها بود. خود باوری و اعتماد به نفس در تمامی افراد یکسان جلوه نمی‌کرد. مدیرعامل و اعضای هیات مدیره دارای درصد بالایی از خودباوری بوده و مرتباً با افتخار از اقدامات تولید و مدیریتی خود و تغییراتی که نسبت به قبل در آنها ایجاد شده بود صحبت می‌کردند. افراد غیر هیات مدیره که کسب کار موفق را راه اندازی کرده بودند نیز در اندیشه توسعه کسب و کار خود و استفاده از تسهیلات بیشتر به سر می‌بردند. اما این امر در مورد افراد نا موفق که موفق به راه‌اندازی کسب و کار نشده بودند صدق نمی‌کرد. زنان همچنین اعتقاد داشتند که بعد از راه اندازی کسب و کار و برخورداری از درآمد از جایگاه بالاتری در خانواده برخوردار شده‌اند. کارکرد مثبت صندوق اعتبارات خرد در ابعاد سلامت روحی، اعتماد، خودباوری و جایگاه در خانواده در اظهارات مطلعین مورد تأیید قرار گرفت که نتایج در جدول شماره ۴ ارائه گردیده است.

کارکرد اجتماعی

کارکرد اجتماعی در برگیرنده مفاهیمی چون ارتباطات، حضور در فعالیتهای اجتماعی، و اشتغال میباشد. در زمینه اثرصندوق بر ارتباطات و حضور در دیگر فعالیتهای اجتماعی، اثرات چندگانه‌ای قابل مشاهده است. بیشترین میزان ارتباطات و تحرک اجتماعی به مدیرعامل و اعضای

هیأت مدیره مربوط می شود در برگزیده ارتباط با تمامی اعضاء صندوق، سرگروه ها، سایر اعضای هیأت مدیره، کارشناسان ترویجی، کارشناسان امور زنان و ارتباط با اعضای دیگر تعاونی های فعال در منطقه می باشد. میزان ارتباط و مشارکت در فعالیت های ترویجی سرگروه ها و تعدادی از افراد فعال نیز در حد متوسط و مطلوبی قرار دارد. اما در مورد اعضای عادی صندوق که معمولاً در جلسات شرکت ندارند و تنها با سرگروه های خویش در ارتباط هستند در سطح پایین تری نسبت به دو گروه فوق قرار دارند. به همین دلیل در جدول ۴ مشاهده می کنیم که از نظر مطلوبیت این کارکردها عدم تأییدهایی نیز مشاهده می شود که نشان از تفاوت این کارکرد در گروه های مختلف دارد. اما صرف نظر از میزان این اثر صندوق زمینه گسترش ارتباطات و تحرک اجتماعی را در بین زنان فراهم آورده است. اشتغال نیز به عنوان یکی از اثرات اجتماعی عضویت در تعاونی لحاظ شده است. زیرا در اشتغال تنها جنبه مالی مطرح نمی باشد. بلکه اشتغال عامل مهمی در بهبود زندگی اجتماعی افراد است. ایجاد اشتغال در صحبت های زنان عضو تعاونی قویاً مورد تأیید قرار گرفته است.

کارکرد فرهنگی

یکی از مهم ترین اثرات صندوق اعتبارات خرد ایجاد تغییرات مثبت در زمینه های فرهنگی است. این بعد شامل تعصبات فرهنگی، پایداری، فشارهای خانوادگی می باشد. همه مطلعین نسبت به تغییرات فرهنگی ایجاد شده در منطقه اشاره داشتند و این تغییرات را نتیجه پایداری و تلاش خود می دانستند. مشکلات فرهنگی حاکم بر نواحی روستایی حضور و فعالیت زن در اجتماع و علی الخصوص در محیط های مردانه را جایز شمرده و طرد می کند. بر طبق صحبت های مطلعین بسیاری از تعصبات نا به جای فرهنگی و فشار های خانوادگی به دلیل مشاهده کارکردهای مطلوب صندوق اعتبارات خرد زنان کاهش یافته است. و در حال حاضر زنان با فضای فرهنگی مناسب تری برای انجام فعالیت های اقتصادی و اجتماعی مواجه می باشند. شمارش دفعاتی که کارکرد مطلوب صندوق در زمینه بهبود شرایط فرهنگی را تأیید نموده، نشانگر میزان رضایت بالای افراد در این زمینه است. به گونه ای که هیچ نظر مخالفی نسبت به کارکردهای سه گانه فرهنگی مطرح نشده است.

جدول ۳: کارکردهای صندوق اعتبارات زنان

کارکردهای صندوق اعتبارات خرد	اظهارات ذینفعان
درآمد حاصل از اشتغال	"الحمد لله الان خرج دو تا پسر کر و لالم رو می دم" "اگه وام نمی گرفتم و تولیدی تشک راه نمی انداختم خرج زندگیم رو نمی تونستم بدم" "با پول خودم برا پسرم عروسی گرفتم"
خود اشتغالی و رفع بیکاری	"شوهرم مریض بود، پس انداز ما برای بیماریش صرف شد اگه کار نمی کردم نمیشد زندگی کنیم" "به امید دولت که نمی شه نشست دیدیم با شوهر مریض کاری نمی شه کرد جز اینکه خود ما مشغول بشیم" "قبل از صندوق همه ما بیکار بودیم"
مدیریت هزینه ها	"الان ترشی درست می کنم ولی سود وام زیاده نمی رسم پرداخت کنم" "برای اینکه قسط های وامو پرداخت کنیم بیشتر به هزینه ها توجه می کنیم" "الان از همه چی حتی از پول تو جیبی بچه ها هم صرفه جویی می کنم" "برای انجام کارهای صندوق با مینی بوس می ریم تا شیراز تو شیراز با خط واحد رفت و آمد می کنیم تا صرفه جویی کنیم"
حل مشکلات مالی	"از وام بعضی ها برای خرید جهیزیه دخترشان استفاده کردند" "یکی تو خونه سویس بهداشتی نداشت با وامی که گرفت تعمیرات کرد" "یکی پسرش زندان بود برای پرداخت دبه پولو پرداخت کرد"

	<p>"وام رو برای انجام کارهای ساختمانی استفاده کردم الان ندارم که پرداخت کنم"</p> <p>"درآمدی رو که داریم فقط می توینم خرجای لازم و قسط ای واما رو بدیم"</p> <p>"نه پس انداز نداریم پوله نمی رسه بعضی ها با پولی که گرفتن طلا خریدن"</p>	پس انداز
	<p>"برای درمان شوهرم همه چی رو فروختیم اگه کار نمی کردم افسرده می شدم"</p> <p>"الان برای آینده بچه هام استرس کمتری دارم بعد از فوت شوهرم افسرده شده بودم"</p> <p>"از این که قسط وام هام رو نمی توینم پرداخت کنم ناراحت هستم"</p> <p>"مطمئنم که هر چی هم بشه من به طوری خرج خودمو و بچه هامو در می آرم"</p>	سلامت روحی
	<p>"الان همه به هم دیگه اعتماد داریم"</p> <p>"حتی در مورد مسائل شخصی با هم صحبت می کنیم"</p>	اعتماد
	<p>"م"ی که از خانه بیرون نمی رفتم الان برای جلسات صندوق به تنهایی شیراز می رم"</p> <p>"گفتیم اگه بخوایم بشینیم به هیچ جایی نمی رسیم"</p> <p>"خدا رو شکر الان موفقم"</p> <p>"خودم بچه ها رو به همه جا رساندم، الان برای هر دوشون زن گرفتم"</p>	خود باوری
	<p>"شوهرم مریض بود از اینکه می دید من کار می کنم عذاب وجدان داشت"</p> <p>"الان همسرم به من افتخار می کند"</p> <p>"قبلاً کمتر حق داشتم حرفامو بزوم"</p> <p>"با کاری که کردم هم برای بچه ها پدر بودم و هم مادر"</p>	جایگاه در خانواده
	<p>"صندوق باعث شده که ما که اگرچه نسبت فامیلی خیلی دوری با هم داریم ما بیشتر وقت رو با هم بگذرانیم"</p> <p>"اینقدر باهم صمیمی شدیم که در مورد مشکلات شخصی و خانوادگی هم به راحتی با هم صحبت می کنیم و به هم کمک می کنیم"</p> <p>"تا حالا با هم دیگه چند با سفر کوتاه زیارتی رفتیم"</p> <p>"ماخیلی تو جلسات شرکت نمی کنیم سرگروه ها شرکت می کنن"</p> <p>"از بقیه اعضای صندوق خبر خاصی ندارم"</p> <p>"بعد از جلسات بعضا چند نفری دور هم جمع می شن و با هم صحبت می کنن"</p> <p>"تعاونی باعث شده بین اعضای گروه ها صمیمیت ایجاد بشه"</p>	ارتباطات
	<p>"عضویت صندوق باعث شده تو فعالیت های مختلفی مثل شرکت در کلاس های قرآنی حضور در مسجد و کارهای جانبی شرکت کنیم"</p> <p>"یک تعاونی جداگانه رو به اسم تعاونی زنان آینده نگر لپویی تأسیس کردیم"</p> <p>"برای تعاونی شماره عضویت گرفتیم"</p> <p>"حدوداً یکساله که زیر نظر صندوق بخش کشاورزی هستیم و آنجا به نماینده داریم"</p> <p>"چون صندوق زیاده و خانومای دیگه هم دوست دارن که عضو تعاونی باشن من به صندوق خود گردان راه انداختم که زیر نظر جهاد کشاورزی نیست و ۲۵ عضو داره که هرکدام ۲۰۰۰۰۰ تومان سرمایه اولیه گذاشتن"</p>	تحرك اجتماعی
	<p>"من کارگاه دوخت تشک دارم"</p> <p>"تهیه و فروش سمون، تهیه و فروش آبغوره و آبلیمو"</p> <p>"پروش مرغ بومی، کاشت زعفران،"</p>	اشتغال

"من از وقتی که وام گرفتن با شوهرم که رانندس به بندر می‌رم و وسایل برقی می‌آرم و می‌فروشم"
"خانم های جوان الان کارگاه راه انداختن و ۴۵ نفر از خانومای جوان خیاطی می‌کنن"
"۱۲ زن در لپویی پوشاک فروشی را انداختن"
"من کارگاه عرق گیری تأسیس کردم"

"قبل از اینکه تعاونی اینجا مشغول به کار بشه یه تازه عروس تا یکسال حق نداشت پاشو از خونه بیرون بزاره اما الان آگه ختمی باشه، آگه مهمانی باشه به راحتی شرکت می‌کنه"
"قبل از صندوق هیچ زنی بیرون خونه کار نمی‌کرد چون عیب بود"
"۵ سال پیش من اولین مغازه دار زن بودم اما الان چند نفر از خانما مغازه فروش پوشاک دارند"
"حتی به ما تهمت می‌زدند که شما زنای فاسدی هستید"
"همون مردایی که پشت سر ما حرف می‌زدن الان زنای خودشان دارن کار می‌کنند"
"بقیه به شوهرم می‌گفتن تو چطور مردی هستی که می‌زاری زنت با چند تا مرد تو جلسه شرکت تعاونی شرکت کنه"

تعصبات فرهنگی
جامعه

"اما الان وضع محیط خیلی فرق کرده"
"فرهنگ مردای ما خیلی بالا رفته"
"هنوزم یه حرفایی می‌زنن اما ما گوش نمی‌دیم"
"ما اینقدر پایداری کردیم تا فرهنگ مردم لپویی را عوض کردیم"

پایداری فرهنگی

"پسرم یکبار در خانه رو قفل کرد که حق نداری از خانه بیرون بری"
"وقتی برای فیلم برداری از فعالیت‌های صندوق آمده بوند پسران می‌گفتن حق ندارن با تو مصاحبه کنن"
"شوهرم به من اعتماد کامل داشت بنابراین می‌گفت که هیچ مشکلی نیست"
"برادر شوهر من تا مدت ها با من قهر بود، با شوهرم حرف نمی‌زد می‌گفت زن تو آبروی فامیل ما رو برده"

فشارهای خانوادگی

جدول (۴): ارزیابی اثرات صندوق اعتبارات خرد زنان با استفاده از روش شمارش تأیید و عدم تأییدها

کارکردهای صندوق اعتبارات خرد	دفعات تأیید	دفعات عدم تأیید
اقتصادی	افزایش درآمد حاصل از اشتغال	۱۴
	خود اشتغالی و رفع بیکاری	۱۲
	بهبود مدیریت هزینه‌ها	۹
	اختصاص وام به حل مشکلات مالی	۵
روانشناختی	پس انداز	۷
	بهبود سلامت روحی	۲۴
	اعتماد	۶
	خود باوری	۱۵
اجتماعی	بهبود جایگاه در خانواده	۵
	بهبود ارتباطات	۲۰
	تحرك اجتماعی	۸
	اشتغال زایی	۱۵

کاهش تعصبات فرهنگی جامعه	۲۶	۳
پایداری فرهنگی	۱۴	
کاهش فشارهای خانوادگی	۱۹	

ارزشیابی از فرآیند مدیریت و اجرای کار

شروع کار صندوق مذکور از سال ۱۳۸۲ بوده و ایده اصلی شکل گیری آن در مجموعه کلاس‌های توانمند سازی مطرح گردیده است. به منظور شکل دهی صندوق، طی کلاس‌های توجیهی پنج روزه‌ای اصول اولیه شکل‌دهی صندوق آموزش داده شده است. از میان زنان منطقه تنها مدیر عامل در این طرح حضور یافته است.

با توجه صحبت‌های ارائه شده در گزارش‌های زنان عضو تعاونی مسائل مهم در زمینه اداره و مدیریت تعاونی استخراج و جمع‌آوری گردید. آنچه که در فرآیند مدیریت و اداره تعاونی از نظر ذینفعان مدنظر بوده است شامل نحوه عضو گیری صندوق، نوبت دهی به منظور پرداخت وام، امور حسابداری، برگزاری و مدیریت جلسات، پیگیری و نظارت بر بازپرداخت اقساط وام‌ها، نحوه مدیریت هزینه‌ها و پرداخت دستمزد به اعضاء، رفتار محترمانه و ایجاد حس تعلق و مشاکت در اعضاء می‌باشد. مطلعین پژوهش، "عدالت"، "پرهیز از پارتی بازی" و "نظم" را به عنوان مبنای ارزشی برای قضاوت در زمینه عملکرد مجموعه مدیریتی صندوق در نظر گرفتند. به گونه‌ای که هر یک از ارزش‌های فوق ۱۰، ۱۴ و ۸ مرتبه در صحبت‌های آنها مورد شمارش قرار گرفت. به منظور درک قضاوت اعضا بر مبنای ارزش‌های مطرح شده، از آنها خواسته شد که عملکرد مجموعه مدیریتی را در مراحل اداره صندوق اعتبارات در قالب طیف "کم"، "متوسط" و "زیاد" مورد ارزیابی قرار دهند. نتایج حاصل در جدول شماره ۵ به نمایش گزارده شده است.

در زمینه عضو پذیری اکثریت مطلعین اعتقاد داشتند که پذیرش اعضاء بر مبنای فقر، سرپرست خانوار و یا بدسرپرست بودن صورت پذیرفته است. در زمینه نوبت دهی وام‌ها روال کار در صندوق به این شکل است که فرد متقاضی وام به سرگروه مراجعه می‌کند و دلایل خود را برای دریافت وام شرح می‌دهد، در صورتی که سرگروه نیاز اور اب هوام منطقی بداند به هیات مدیره و مدیرعامل منعکی می‌نماید درخواست مذکور در نوبت قرا می‌گیرد تاز مانی که نفرات قبلی موفق به دریافت وام گردند. اعتراض یا عدم رضایتی در زمینه روال مطرح شده ذکر نگردیدف اما بعضاً اشاره می‌شد که برای انتخاب اولویت‌ها صرفاًض گروه سه نفره هیات مدیره و مدیر عامل تصمیم می‌گیرد و حتی سرگروه‌ها هم در این فرایند شرکت نمی‌کنند. در زمینه امور حسابداری شرکت کار به شکل دستی صورت می‌پذیرفت که کار حسابداری قبلاض توسط مدیرعامل انجام می‌گرفت اما مدت کوتاهی است که به فرد دیگری با مدرک فوق دیپلم سپرده شده است. آنچه که برخی از مطلعین نسبت به آن احساس نگرانی می‌کردند. بازگشت میزان سود ۱۰ درصدی دریافتی به صندوق بود. اما همانطور که ملاحظه می‌شود عمده افراد روند حسابداری را متوسط و مطلوب ارزیابی کرده اند. بر اساس آنچه که حین مشاهده جلسات صندوق بعمل آمد جلسات صندوق با حضور سرگروه‌ها و اعضاء هیات مدیره و مدیرعامل تشکیل می‌شود. البته این جلسات معمولاً با فواصل بسیار طولانی تشکیل شده و عمدتاً شکل گزارش دهی و گردهمایی به خود می‌گیرد. تصمیمات اصلی صندوق با حضور مدیر عامل و اعضاء هیات مدیره اتخاذ می‌گردد. در صحبت‌ها به عمل آمده با اعضاء علی‌الخصوص اعضاء عادی این امر زمینه ایجاد بی اعتمادی‌هایی نسبت به صندوق گردیده بود. به همین خاطر روند برگزاری جلسات از دید اعضاء متوسط و ضعیف ارزیابی شده است. پیگیری امور صندوق، پیگیری بازپرداخت اقساط و احترام به اعضاء مطلوب ارزیابی شده و مجموعه مدیریت صندوق در این زمینه موفق عمل نموده‌اند.

بحث مدیریت مالی یکی از مهم ترین نکات مطرح در ارزیابی مجموعه مدیریتی صندوق می باشد. میزان سود اختصاص یافته برای وام، مبلغ وام و طول دوره بازپرداخت اقساط از جمله نکات مورد توجه افراد بود. برخی از اعضاء سود ۱۰ درصدی در نظر گرفته شده را زیاد و باز پرداخت آن را دشوار می دانستند. همچنین در زمینه میزان وام معتقد بودند که وام های با مبلغ بیشتر در اختیار تعداد کمتری از اعضاء قرار گیرد تا کارایی بیشتری داشته باشد. همچنین آنها افزایش طول دوره باز پرداخت را نیز مفید می دانستند. اما از آنجاییکه در جلسات معمولاً حضور نداشتند قادر به بیان صحبت های خویش نبودند.

در زمینه دستمزد ها مدیر عامل و اعضای هیات مدیره صندوق بیان کردند که تا به حال هیچ گونه دستمزدی دریافت نکرده و روند مدیریت هزینه های صندوق نیز با رعایت حداکثر صرفه جویی بوده است. و انگیزه خود را از انجام فعالیت در این راه رضای خدا و کمک به زنان فقیر می دانستند. اما اعضای عادی صندوق نسبت به این قضیه با تردید نگاه می کردند. همانطور که در جدول مشاهده می گردد اکثراً مطلعین رضایتی متوسط و یا نامطلوب از این فاکتور داشتند. آخرین نکته در ارتباط با نقشی است که مدیریت باید در ترغیب افراد به مشارکت و راه اندازی پروژه های گروهی داشته باشد که در بر طبق گفته مطلعین اقداماتی در این زمینه صورت پذیرفته است. و روند کار در این زمینه نامطلوب ارزیابی می گردد.

جدول (۵) نحوه اداره و مدیریت صندوق خرد زنان روستایی

میزان مطلوبیت			مدیریت و اجرا
زیاد	متوسط	کم	
√√√√	√√	√	عضو پذیری
√√√√	√√	√	نوبت دهی دریافت وام
√√√	√√√	√	حسابداری صندوق
√	√√√	√√√	برگزاری و مدیریت جلسات
√√√√√√	√		پیگیری امور صندوق
√√√√√	√√		پیگیری بازپرداخت اقساط وام ها
√	√√√	√√√	مدیریت مالی و پرداخت دستمزد
√√√√√√	√		احترام به اعضاء
	√	√√√√√√	مشارکت در انجام پروژه های گروهی

ارزشیابی نحوه حمایت های آموزشی نظارتی، و مالی از صندوق اعتبارات خرد زنان

بعد از آنکه مقوله های ارزشیابی صندوق های اعتبارات خرد زنان اختصاص به روال نظارت و حمایت بر صندوق زنان دارد. در این بعد ارائه آموزش در شروع و حین کار و حمایت های جهاد کشاورزی و بانک ها مدنظر قرار گرفت. به منظور ارزشیابی این بعد. با توجه به مجموع نظرات مطلعین آموزش های ابتدایی مطلوب اما نظارت و آموزش های بعدی نامطلوب ارزیابی گردید. برخی از جملات آنها در جدول شماره ۶ آورده شده است. به لحاظ حمایت های قانونی و رسمی نیز اعضاء اعتقاد به عدم هماهنگی میان بانک ها، جهاد کشاورزی و صندوق داشتند و معتقد بودند هیچ گونه تسهیلات خاصی برای آنها در نظر گرفته نشده تا چنانچه مایل به گسترش فعالیت تولیدی خود باشند از آن استفاده کنند. وضعیت حمایت های مالی و غیر مالی نیز از طرف جهاد کشاورزی و بانک ها نامطلوب ارزیابی گردید.

جدول (۶): حمایت ای بعمل آمده از صندوق خرد زنان روستایی

حمایت ها	اظهارات ذینفعان	کم	متوسط	زیاد
آموزش	شروع کار		√√	√√√√√
	در طول فعالیت صندوق	√√√	√√√	√
حمایت های قانونی و رسمی	جهاد کشاورزی	√√√√	√√√	
	بانک ها	√√√√√√	√	

مرحله ششم: اعتبار دهی به نتایج

پس از بررسی یافته‌ها و جمع بندی نتایج نتایج مجدداً با ۲ تن از مطلعین در میان گذاشته شد و در زمینه اعتبار و صحت بخش‌های مختلف آن صحبت گردید و تناقضات موجود شناسایی و تغییرات لازم اعمال گردید.

مرحله هفتم: ارائه پیشنهادات

با توجه به مجموع نتایج حاصله برخی از پیشنهادات به منظور بهبود وضعیت ارائه می‌گردند:

پیشنهادات	اولویت های ذینفعان
ایجاد هماهنگی های لازم برای به رسمیت شناخته شده صندوق های خرد زنان	آموزش های مالی
ایجاد تعامل میان بانک ها و صندوق های خرد زنان	
برگزاری کلاس های آموزشی در زمینه آموزش کار گروهی و اصول حاکم بر فعالیت های تعاونی	
برگزاری کارگاه های عملی به منظور ارائه آموزش در زمینه مشاغل کم هزینه و مناسب با شرایط زنان	
برگزاری کلاس در زمینه آموزش و توجیه افراد در زمینه ماهیت مستقل صندوق	
اختصاص حمایت های مالی و تسهیلات به صندوق	نمونه اداره تعاون
برگزاری بازندهای علمی در زمینه آشنایی آنها با مشاغل کارآفرینانه	
برگزاری جلسات منظم با حضور همه اعضای تعاونی و ارائه گزارش های عمیق در عملکرد	
انتخاب تعدادی از افراد به عنوان بازرس یا عناوین دیگر برای حضور در جلسات هیات مدیره و نظارت بر نحوه انجام کار	
سعی اعضای هیأت مدیره به منظور ترغیب افراد به فعالیت های گروهی	
بازنگری با حضور و مشارکت افراد در تعیین میزان وام، تعداد افراد وام گیرند، میزان سوخت، بازپرداخت اقساط	کارکردهای صندوق
ایجاد ارتباط و تعامل با دیگر صندوق ها و زنان فعال دیگر	
برگزاری برنامه های جانبی به منظور گسترش ارتباطات اعضای صندوق و ایجاد فرصت بحث و تبادل نظر در میان	
برگزاری جلساتی برای معرفی اعضای نمونه صندوق به سایرین و انتقال تجربیات مفید در حین جلسه	اعضاء

منابع

- خزاعی، علی (۱۳۷۹). تضعیف جایگاه بانک کشاورزی در اعتبارات روستایی و چگونگی ایجاد صندوق مشارکت زنان، تعاون، ش ۲۳۰-۲۳۱.
- رحمانی اندیلی، ص. (۱۳۸۰). مروری بر شکل گیری و عملکرد صندوق های قرض الحسنه روستایی و جایگاه آن در نظام اعتبارات روستایی، جهاد، ۲۴۰-۲۴۱.
- غفاری، غلام رضا. ۱۳۸۵. بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر گرایش زنان روستایی به مشارکت در صندوق اعتبارات خرد، مطالعه موردی استان مازندران. پایان نامه کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعیدانشگاه تربیت معلم. چاپ نشده.

- علاءالدینی، پ، جلالی موسوی، آ. (۱۳۸۹). ارزیابی اثربخشی برنامه پشتیبان خدمات مالی خرد و صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی در ایران. توسعه روستایی. دوره دوم، شماره ۲. ۶۱-۷۶.
- نادری مهدی، کریم (۱۳۸۱). اعتبارات، سرمایه و توسعه روستایی، جهاد، ۲۴۸-۲۴۹.
- Khandker, s. R. (2005), Microfinance and poverty: evidence using panel data from Bangladesh. Word bank Economic Review. Vol. 19, No 3. Pp 1-25.
- Mayox, L. (1997). The magic ingredient? Micro finance and woman's empowerment. A briefing paper prepared for micro credit summit, Washington: Action UK Available on:
 - www.solutionexchange-un.net.in/mf/comm_update/res-09-07090707.pdf
- Morduch, J. and Haley, B. (2002) Analysis of the effects of microfinance on poverty reduction. Working paper no. 1014. New York: New
- Coleman, Brett E. (2006). Microfinance in Northeast Thailand: Who Benefits and How Much? *World Development*. Vol. 34. No. 9. pp: 1612-1638.
- Pitt, Mark M.; Sh. R. Khandker, and J. Cartwright (2003). Dose Micro-Credit Empower Women? Evidence from Bangladesh. *World Bank Policy Research Working Paper 2998*. Washington D.C.: World Bank.
- Geotz, A. M. and R. Sen Gupta (1994). Who Takes the Credit?
- Gender, Power, and Control over Loan Use in Rural Credit Programs in Bangladesh, *World Development*. Vol. 2, No.1, pp: 45-63.
- Remenyi, Joe and Benjamin Quinones (2000). *Microfinance and Poverty Alleviation: Case Studies from Asia and Pacific*. New York: Pinte.
- Mayoux, L. (1999). Questioning Virtuous Spirals: Micro-finance and Women's Empowerment in Africa. *Journal of International Development*. Vol. 11. No. 7. pp: 95.